

РОЗДІЛ ІІІ. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.018.43

DOI <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2024-4-07>

МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ДИСТАНЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 011 ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Іваницький О. І.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-3351-0571
ival01011958@gmail.com*

Акіншин С. Ю.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0009-0008-1413-8138
student269@proton.me*

Мартинов А. С.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0009-0003-6407-8712
zeratull91@ukr.net*

Передерій К. П.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0009-0003-0157-3337
2233132at@gmail.com*

Ключові слова: *методична система, дистанційна професійна підготовка, загальна і фахова компетентність, освітньо-професійна програма, спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки.*

У статті науково обґрунтовано методичну систему дистанційної професійної підготовки в умовах воєнного стану майбутніх фахівців спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки та експериментально перевірено її ефективність. Методична система становить узгоджене поєднання цілей, форм, змісту, методів, засобів цієї підготовки. Вона містить конкретизацію цілей, поданих у вигляді загальних і фахових компетентностей та програмних результатів навчання, групові, індивідуальні, парні, колективні форми педагогічної взаємодії, поєднання яких реалізується на лекціях, практичних (семінарських) заняттях, іспитах, заліках. Дистанційність навчання забезпечується засобами мультимедіа, підключенням до мережі Інтернет, використанням платформи MOODLE

та конференц-платформи ZOOM, цифровими засобами навчання. Розширений перелік цих засобів забезпечує можливості застосування широкого спектру методів навчання. У процесі дослідження було розроблено навчально-методичні комплекси дисциплін з урахуванням дистанційності навчання. Розроблено презентації до лекцій з виділенням проблемних блоків, тестові завдання з вибором відповіді поточного і підсумкового контролю, складено список літератури до лекційних занять, за яким здобувачам вищої освіти необхідно було готувати попередні анотації, створено завдання до практичних занять на моделювання діяльності педагога закладу вищої освіти, завдання на перевірку текстів на академічну недобросесність. Проведене експериментальне дослідження показало переваги розробленої методичної системи. Разом із тим установлено, що основним недоліком дистанційної професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки є недостатність досвіду педагогічної комунікації, мовної педагогічної практики безпосередньо перед аудиторією.

**METHODOLOGICAL SYSTEM OF DISTANCE PROFESSIONAL TRAINING
OF FUTURE SPECIALISTS IN SPECIALTY 011 EDUCATIONAL
AND PEDAGOGICAL SCIENCES UNDER MARTIAL LAW**

Ivanytsky O. I.

*Doctor of Educational Sciences, Professor,
Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Educational Activity
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3351-0571
ival01011958@gmail.com*

Akinshyn S. Y.

*Second (Master's) Level of Higher Education
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0009-0008-1413-8138
student269@proton.me*

Martynov A. S.

*Second (Master's) Level of Higher Education
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0009-0003-6407-8712
zeratull91@ukr.net*

Perederii K. P.

*Second (Master's) Level of Higher Education
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0009-0003-0157-3337
2233132at@gmail.com*

Key words: *methodological system, remote professional training, general and professional competence, educational and professional program, program 011 Education, Pedagogical Sciences.*

The article scientifically substantiates the methodological system of remote professional training of future specialists in the program 011 Educational, pedagogical sciences under martial law and experimentally tests its effectiveness. The methodological system is a coordinated combination of goals, forms, content, methods, and means of this training. It includes the specification of goals presented in the form of general and professional competencies and program learning outcomes, group, individual, pair, collective forms of pedagogical interaction, the combination of which is implemented in lectures, practical (seminar) classes, exams, and tests. The remote learning is provided by multimedia, Internet connection, MOODLE platform and ZOOM conference platform, as well as digital learning tools. An expanded list of these tools provides opportunities to use a wide range of teaching methods. In the course of the study, educational and methodological complexes of disciplines were developed taking into account remote learning. Presentations for lectures with the allocation of problem blocks, multiple-choice tests for current and final control, a list of literature for lectures, for which students had to prepare preliminary annotations, assignments for practical classes to model the activities of a teacher of a higher education institution, and assignments for checking texts for academic dishonesty were developed. The experimental study has shown the advantages of the developed methodological system. At the same time, it was found that the main disadvantage of remote professional training of future specialists in the program 011 Educational, pedagogical sciences is the lack of experience in pedagogical communication and oral pedagogical practice directly in front of the audience.

Постановка проблеми. Реалії сьогодення, а саме пандемія COVID-19, а потім повномасштабна війна з Росією, змусили заклади освіти всіх рівнів змінювати форми освітнього процесу, здійснюючи то перехід до онлайн-навчання, то застосовуючи змішану форму навчання. За цих умов відбувалася швидка адаптація вчителів і науково-педагогічних працівників до онлайн-навчання, яке все більше набувало рис дистанційної форми: віддаленість учасників освітнього процесу, застосування комплексу сучасних цифрових технологій, вимушена відсутність частини учнів (студентів) на онлайн-заняттях, що породжує опосередковану взаємодію педагогів і здобувачів освіти. А отже, виникла проблема забезпечення ефективності освітнього процесу за нових умов, узгодженого поєднання цілей, змісту, форм, методів і засобів навчання.

Аналіз досліджень та публікацій. Багато вчених досліджували різні аспекти застосування дистанційного навчання, зокрема: Д. Бодненко (підготовка викладачів закладу вищої освіти до здійснення дистанційного навчання) [2], Б. Демида, С. Сагайдак, І. Копил (аналіз систем дистанційного навчання) [3], Є. Долинський (дистанційне навчання як прогресивна форма підготовки фахівців) [5], М. Жалдак, Ю. Машбиць, М. Смульсон (психологічні засади дистанційного навчання) [4], В. Олійник (дистанційне навчання в післядипломній педагогічній освіті) [9], В. Осадчий (система дистанційного навчання університету) [10] та ін. Незважаючи на значний спектр

досліджень, присвячених різним аспектам організації і здійснення цієї форми навчання, проблема розроблення методичної системи дистанційної професійної підготовки в умовах воєнного стану майбутніх фахівців спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки залишається актуальною.

Мета дослідження – розробити методичну систему дистанційної професійної підготовки в умовах воєнного стану майбутніх фахівців спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дослідженнях В. Бикова [1], В. Ковальчук [6], О. Кучерук [7], Н. Морзе [8] та ін. методична система подається як сукупність взаємопов'язаних цілей, змісту, форм, методів і засобів навчання. Н. Морзе виділяє основні характеристики, притаманні методичній системі, до яких вона відносить характерні для всіх систем цілісність, структурованість, взаємозалежність методичної системи і середовища, ієрархічність, множинність описів [8]. Таким чином, традиційне тлумачення поняття «методична система навчання» зводиться до виділення сукупності п'яти ієрархічно підлеглих компонентів: цілей навчання, його змісту, методів, засобів, організаційних форм, що утворюють єдину цілісну функціональну структуру, орієнтовану на досягнення цілей навчання. Проте за сучасних умов автономності ЗВО, розроблення і постійної зміни освітньо-професійних програм спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки групами забезпечення на чолі з гарантом концепція методичної системи професійної підготовки май-

бутніх фахівців цієї спеціальності не відповідає вимогам сьогодення і потребує перегляду. З огляду на необхідність застосування компетентнісного підходу ми ґрунтувалися на таких принципах, як:

1. Поєднання стандартизації і варіаційність опису методичної системи. Під час розроблення освітньо-професійної програми нормативно передбачено дублювання поданих у Стандарті [11] загальних і фахових компетентностей та програмних результатів навчання, проте на рівні закладу вищої освіти проектна група може додати компетентності та програмні результати навчання, які не містяться в Стандарті, а перелік дисциплін пропонує проектна група. Варіаційним також є застосування форм, методів і засобів навчання в процесі вивчення цих дисциплін;

2. Формулювання цілей навчання у вигляді компетентностей і програмних результатів навчання. Цілі навчання є системоутворювальним чинником методичної системи, тому саме таке представлення цілей забезпечує мотивацію магістрантів до здобуття професії;

3. Специфічність і конкретність методичної системи професійної підготовки фахівців спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. Специфіку цієї системи визначено наявністю додаткових компетентностей і програмних результатів навчання, переліком навчальних дисциплін, методами, засобами навчання й особливостями організації освітнього середовища;

4. Захищена цифровізація освітнього процесу й освітнього середовища. Цифровізація процесу підготовки фахівців є вимогою часу, вона забезпечує інноваційність процесу навчання, породжуючи його нові форми, методи і засоби. Разом із тим Запоріжжя є прифронтовим містом із небезпекою як для учасників освітнього процесу, так і для носіїв інформації і платформ для

навчання. Розв'язання проблеми захисту інформації в Запорізькому національному університеті полягало у винесенні всієї інформаційної бази у хмару, перенесенні дата-центру у Швейцарію. Це забезпечує неперервність і надійність дистанційного навчання.

Ґрунтуючись на наведених принципах, нами розроблено методичну систему дистанційної професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки (рис. 1).

Розглянемо конкретне втілення методичної системи дистанційної професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки на прикладі освітньо-професійної програми «Педагогіка вищої школи» (зазначимо, що розроблена методична система застосовна також і в рамках освітньо-професійної програми «Організація освітнього середовища»). Цілі професійної підготовки майбутніх педагогів закладів вищої освіти, які навчаються за цією освітньою програмою, ми подавали у вигляді загальних і фахових компетентностей, представлених у Стандарті [11] та доповнених спеціальними компетентностями, що запропоновані групою забезпечення освітньо-професійної програми.

Стосовно форм організації дистанційної професійної підготовки майбутніх педагогів закладів вищої освіти практикувалися індивідуальна форма навчання у вигляді виконання завдань для самостійної роботи і підготовки до практичних занять та виконання індивідуального завдання на етапі підсумкового контролю. Онлайн-заняття у вигляді інтернет-конференцій проводилися на платформі ZOOM: на лекціях превалювала групова форма роботи магістрантів, на практичних заняттях мала місце як групова форма, так і розбиття на підгрупи з наступним звітом про виконане завдання кожною підгрупою.

Рис. 1. Методична система дистанційної професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Застосування методів і засобів навчання покажемо на прикладі вивчення дисципліни «Методологія науково-педагогічних досліджень».

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: словесні (лекція-діалог, проблемна лекція); наочні (презентація, демонстрування); практичні методи (вправи, практичні завдання). *Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:* метод проблемного викладу матеріалу; моделювання педагогічних ситуацій; мозковий штурм; акмеологічне порівняння авторських систем діяльності викладачів і вчителів; метод навчальної дискусії.

Надамо деякі пояснення до наведених методів. Під час проведення лекцій, тексти яких були викладені на платформі MOODLE на сторінці дисципліни, обов'язковим для магістрантів було попереднє ознайомлення зі змістом лекції. На самій лекції роз'яснювалися й обговорювалися послідовно розміщені на презентації змістові блоки, до кожного блоку формулювалося проблемне питання, яке розв'язувалося в процесі обговорення. Також до частини лекцій здобувачі вищої освіти повинні були виконати завдання на підготовку анотації до фрагменту книги, дисертації або наукової статті, які стосувалися теми лекції. Шляхом рандомізованого вибору на певному етапі лекції один зі здобувачів коротко повідомляв основні моменти своєї анотації з наступним обговоренням іншими магістрантами.

Дистанційність навчання повністю забезпечувалася розміщенням навчально-методичного комплексу дисципліни на платформі MOODLE. Структура НМКД на платформі мала три секції: нульова секція; змістові модулі; підсумковий контроль. Нульова секція містить презентацію дисципліни, відомості про викладача, силабус, систему накопичення балів, підручник, інструктивно-методичні матеріали, інформаційні ресурси. До складу секції змістових модулів входять матеріали лекцій, практичних занять (семінарів, лабораторних занять), завдання, тести. Секція підсумкового контролю містить індивідуальне завдання (якщо передбачено дисципліною), тест або теоретичне та практичне завдання до екзамену (заліку).

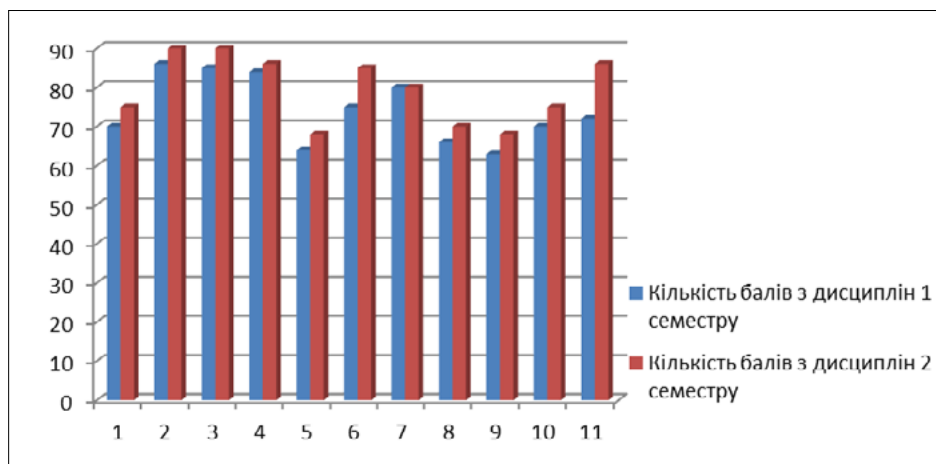
Така структура за належного наповнення електронної сторінки дисципліни в MOODLE забезпечує повноцінне вивчення курсу студентом, який через реалії сьогодення (обстріли, відсутність світла або нестійке інтернет-з'єднання, перебування на окупованій території, велика різниця в часі тощо) не може відвідувати частину занять (або всі) онлайн. З урахуванням цих обставин розроблялися тестові завдання, які містили питання з вибором відповіді (5 варіантів на кожне питання). Магістрант мав можливість двічі пройти тест, виставлялися бали кращої спроби. Індивідуальне

завдання виконувалося магістрантами у формі есе на вибір із запропонованого переліку тем. Захист есе здійснювався на заліковому тижні згідно з розкладом. Максимально можлива кількість балів – 20. Обсяг есе – до 5 сторінок формату А4.

Педагогічний експеримент із перевірки ефективності розробленої методичної системи дистанційної професійної підготовки майбутніх педагогів закладів вищої освіти було організовано у 2023–2024 навчальному році під час вивчення навчальних дисциплін: «Вступ до спеціальності», «Зміст освіти та моделювання професійної і соціальної діяльності фахівця», «Дидактичні системи у вищій освіті», «Педагогічні технології» та ін. (1-й семестр, без застосування методичної системи); «Методологія науково-педагогічних досліджень», «Професійно-орієнтований практикум», «Інтерактивні методи навчання», «Педагогічна та професійна психологія» тощо (2-й семестр, із застосуванням методичної системи).

Педагогічний експеримент містив три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. Протягом першого, констатувального етапу, який охопив увесь перший семестр, розроблялася і вдосконалювалася методична система дистанційної професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. У межах цього етапу визначалися результати вивчення дисциплін і середній бал за них для кожного магістранта. Ці показники були необхідні для порівняння результатів, отриманих наприкінці експерименту.

У другому семестрі під час вивчення вказаних дисциплін проводився формувальний етап експерименту з повним залученням складників методичної системи дистанційної професійної підготовки майбутніх педагогів закладів вищої освіти. Магістранти знайомилися із загальними і спеціальними (фаховими) компетентностями та програмними результатами вивчення дисципліни, поданими в силабусі на сторінці навчальної дисципліни на платформі MOODL ЗНУ, що сприяло їх усвідомленому і мотивованому навчанню. Застосовувався методичний прийом самої взаємооцінювання, відповідно до якого здобувач освіти, котрий поставав як науково-педагогічний працівник під час моделювання фрагментів навчальних занять чи наукової діяльності, виставляв сам собі відповідну кількість балів, а інші магістранти аналізували об'єктивність цієї оцінки й аргументовано вносили корективи. Крім того, використовувався комплекс методів і засобів навчання, особлива увага зверталася на знайомство з антиплагіатними програмами та формування вмінь їх застосування до різноманітних наукових текстів. Також вивчалися особливості написання й оцінювання курсових, кваліфікаційних робіт, наукових статей, дисертацій.

Рис. 2. Діаграма розподілу середніх балів студентів у першому та другому семестрах

Магістрантам, які відвідували заняття з дисципліни онлайн і брали активну участь у практичному занятті, не потрібно було виконувати такі завдання, як аналіз педагогічних ситуацій або підготовка відповідей на питання практичного заняття. Ті ж магістранти, які не могли відвідати практичне заняття, повинні були виконувати всі завдання в повному обсязі й викладати їх на електронній сторінці дисципліни. Виконані магістрантами індивідуальні завдання у вигляді есе перевірялися на плагіат за допомогою антиплагіатної програми AntiPlagiarism.NET з подальшим аналізом авторами статті отриманих результатів перевірки.

На контрольному етапі порівнювалися результати магістрантів у першому та другому семестрі (рис. 2).

Також на ефективність розробленої методичної системи вказують результати опитування. Всього в опитуванні брало участь 11 магістрантів.

Відповідаючи на питання «Чи задоволені Ви організацією дистанційного навчання?» 70% відповіли «Так, повністю», 20% – «Так, але з деякими дисциплінами існують проблеми» і 10% – «Важко

відповісти». На питання «Наскільки Ви згодні чи не згодні з твердженням: «Я хочу, щоб система Moodle активніше використовувалась викладачами в навчальному процесі?»» 10% зазначили, що повністю згодні, 60% – скоріше, згодні, 20% – скоріше, не згодні й 10% – абсолютно не згодні.

Кількісне порівняння результатів вивчення дисциплін магістрантами проводилося із застосуванням парного двовибіркового t-тесту для середніх (t-критерій Стьюдента для залежних вибірок, табличний процесор Excel, аналіз даних) (таблиця 1).

Оскільки експериментальне значення критерію більше критичного значення ($t_{\text{екс}} > t_{\text{кр}}$), приймається альтернативна гіпотеза. Тобто за t-критерієм Стьюдента для залежних вибірок існує суттєва, статистично значуща різниця між оцінками магістрантів у першому та другому семестрах.

Таким, чином, проведено експериментальне дослідження показало переваги розробленої методичної системи, що підтвердив статистичний аналіз із застосуванням t-критерію Стьюдента для залежних вибірок.

Таблиця 1

Парний двовибірковий t-тест для середніх

	Змінна 1	Змінна 2
Середнє	74,091	79,364
Дисперсія	72,291	73,055
Спостереження	11	11
Кореляція Пірсона	0,902	
df	10	
t-статистика	-4,638	
P(T<=t) одностороннє	0,000462566	
t критичне одностороннє	1,812	
P(T<=t) двостороннє	0,000925	
t критичне двостороннє	2,228	

Висновки. Встановлено, що традиційна концепція методичної системи професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки не відповідає вимогам сьогодення і потребує модернізації, яка ґрунтувалася на компетентнісному підході й таких принципах, як: поєднання стандартизації і варіативності опису методичної системи; формулювання цілей навчання у вигляді компетентностей і програмних результатів навчання; специфічність і конкретність методичної системи професійної підготовки фахівців спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки; захищена цифровізація освітнього процесу, освітнього середовища. Розроблено науково обґрунтовану методичну систему дистанційної професійної підготовки в умовах воєнного стану майбутніх фахівців спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, що становить собою узгоджене поєднання цілей, форм, змісту, методів, засобів

цієї підготовки. Методична система містить конкретизацію цілей, поданих у вигляді загальних і фахових компетентностей та програмних результатів навчання, групові, індивідуальні, парні, колективні форми педагогічної взаємодії, поєднання яких реалізується на лекціях, практичних (семінарських) заняттях, іспитах, залаках. Проведене експериментальне дослідження показало переваги розробленої методичної системи, а статистичний аналіз із застосуванням t-критерію Стьюдента для залежних вибірок виявив статистично значущу різницю між результатами здобувачів вищої освіти за традиційного онлайн-навчання та з повним застосуванням розробленої методичної системи.

Продовження дослідження вбачаємо в порівняльному застосуванні методичної системи дистанційної професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки та їх офлайн-навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атіка, 2009. 684 с.
2. Бодненко Д.М. Підготовка викладачів вищого навчального закладу до здійснення дистанційного навчання: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» ; Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» АПН України. Київ, 2008. 256 с.
3. Демида Б., Сагайдак С., Копил І. Системи дистанційного навчання: огляд, аналіз, вибір. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2011. № 694. С. 98–107.
4. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / М.Л. Смульсон та ін. ; за ред. М.Л. Смульсон. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 240 с.
5. Долинський Є.В. Дистанційне навчання – одна з прогресивних форм підготовки фахівців. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання: Збірник наукових праць / За заг. ред. проф. О.В. Матвієнко*. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2010. Вип. 42. С. 202–207.
6. Ковальчук В.А. Теоретичні та методичні основи професійної підготовки майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем : дис. ... д. пед. н. : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» ; Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир, 2016. 514 с.
7. Кучерук О.А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 420 с.
8. Морзе Н.В. Система методичної підготовки майбутніх вчителів інформатики в педагогічних університетах : автореф. дис. ... д. пед. наук : 13.00.02 «Методика навчання інформатики». Київ, 2003. 39 с.
9. Олійник В.В. Відкрита післядипломна педагогічна освіта і дистанційне навчання в запитаннях і відповідях : наук.-метод. посіб. Київ : «А.С.К.», 2013. 312 с.
10. Осадчий В.В. Система дистанційного навчання університету. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького*. 2010. Вип. 5. С. 7–16.
11. Стандарт вищої освіти України другого (магістерського) рівня спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. URL: <http://surl.li/omhhgu>

REFERENCES

1. Bykov, V. Yu. (2009). *Models of organizational systems of open education: A monograph* : Monographia. Kyiv : Atika [in Ukrainian]
2. Bodnenko, D. M. (2008). *Pidhotovka vykladachiv vyshchoho navchalnoho zakladu do zdiisnennia dystantsiinoho navchannia* [Preparation of university teachers for distance learning]. (Candidate's thesis). State Higher Educational Institution "University of Educational Management of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine". Kyiv [in Ukrainian]
3. Demyda, B., Sahaidak, S. & Kopyl, I. (2011). *Systemy dystantsiinoho navchannia: ohliad, analiz, vybir* [Distance learning systems: overview, analysis, selection.] *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika"*, 694, 98–107 [in Ukrainian]

4. Smulson, M. L., Mashbyts, Yu. I., Zhaldak, M. I., Ilina, Yu. M., Nazar, M. M., Ditiuk, P. P. ... & Deputat, V. V. (2012). Dystantsiine navchannia: psykholohichni zasady: Monohrafiia [Distance Learning: Psychological Foundations: A monograph]. Kirovohrad: Imeks-LTD [in Ukrainian]
5. Dolynskiy, Ye.V. (2010). Dystantsiine navchannia – odna z prohresyvnykh form pidhotovky fakhivtsiv [Distance learning is one of the most progressive forms of training]. *Teoretychni pytannia kultury, osvity ta vykhovannia: Zbirnyk naukovykh prats* [Theoretical issues of culture, education and upbringing: Collection of scientific papers]. O. V. Matviienko (Ed.). Kyiv : Vyd. tsentr KNLU. 42, pp. 202–207 [in Ukrainian]
6. Kovalchuk, V. A. (2016). Teoretychni ta metodychni osnovy profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv do roboty v umovakh variatyvnosti osvitno-vykhovnykh system [Theoretical and methodological bases of professional training of future teachers to work in conditions of variability of educational systems] (Doctor's thesis. 13.00.04) Zhytomyrskiy derzhavnyi universytet imeni Ivana Franka. Zhytomyr [in Ukrainian]
7. Kucheruk, O. A. (2011). Systema metodiv navchannia ukrainskoi movy v osnovnii shkoli: teoriia i praktyka : Monohrafiia [The System of Methods of Teaching the Ukrainian Language in Basic School: Theory and Practice: Monograph] Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian]
8. Morze, N. V. (2003). Systema metodychnoi pidhotovky maibutnikh vchyteliv informatyky v pedahohichnykh universytetakh : avtoref. dys. ... d. ped. nauk : 13.00.02 – metodyka navchannia informatyky [The System of Methodological Training of Future Computer Science Teachers at Pedagogical Universities] *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University [in Ukrainian]
9. Oliinyk, V. V. (2013). Vidkryta pislidyplomna pedahohichna osvita i dystantsiine navchannia v zapytanniakh i vidpovidiakh: Nauk.-metod. posib. [Open Postgraduate Pedagogical Education and Distance Learning in Questions and Answers: A scientific and methodological guide]. Kyiv. A.S.K. [in Ukrainian]
10. Osadchyi, V. V. (2010). Systema dystantsiinoho navchannia universytetu [University distance learning system] *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho* [Scientific Visnyk of Melitopol State Pedagogical University named after Bohdan Khmelnytsky], 5, 7–16 [in Ukrainian]
11. Standart vyshchoi osvity Ukrainy drugoho (mahisterskoho) rivnia spetsialnosti 011 Osvitni, pedahohichni nauky [Standard of Higher Education of Ukraine of the second (master's) level of specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences] from <http://surl.li/omhhgu> [in Ukrainian]